Цэна асобнага нумэру 5 кап.

НАША НІВА

Выходзіць што тыдзень.

Адрэс рэдакціі і адміністрації: **Вільня, Завальная вуліца, д. № 7.**

Цэна з перэсылкай і дастаўкай на 1 г. — 2 р. 50 к., на 6 мес. — 1 р. 25 к. на 3 м. — 65 к., на 1 мес. — 25 к. За граніцай: на 1 г. — 4 р., на 6 мес. — 2 р. 3 мес. — 1 р. Перамена адрэсу — 20 коп.

Абвесткі прыймаюцца на апошняй страніцы па 20 кап. за лінейку малымі літэрамі. Рукапісы і карэспандэнціі, прысланые у рэдакцыю, павінны быць чытэльна напісаны с праўдзівай фамілiей і адрэсам таго, хто яе прысылае. Можна такжэ надпісаць прозвішчэ разам з фамілiей, хто не захочэ, каб была надрукавана праўдзівая фамілія Адрэс і фамілія толькі для ведама рэдакціі. Рукапісы аўторам не вертаюцца назад.

Год VII. 21 сьнежня 1912 г. №. 51—52.

8-ы год выданьня. 8-ы год выданьня.

Прымаецца падпіска на першую беларускую газэту „НАША НІВА“

У 1913 гаду **„НАША НІВА“** пойдзе па тэй дарозе, па якой ішла сем гадоў, і будзе далей жывым люстрам жаданьнёў і патрэб беларускаго народу.

„НАША НІВА“ будзе працаваць над адраджэньнем нацыональным, грамадзянскім і людзкім беларусоў, шануючы правы другіх націй нашаго краю і цьвёрда паказываючы граніцы, перэхадзіць каторые непавінна ні адна нація, каб не было шкоды іншым.

Гадавымъ падпісчыкам і поўгадавым высылаецца дарма **„Беларускі календар“** на 1913 г.

Падпіска на 1 год—2 руб. 50 кап., на 6 мес.—1 руб. 25 к., на 3 мес.—65 кап.

Вільня 20 сьнежня.

Праляцеў 1912 год. для чэлавека год гэта мера вялікая, для жыцьця нації гэта мінута. Лік сьвядомых беларусоў моцна вырас, гэта відаць было і на выбарах у Думу, калі па ўсіх губэрняхъ нашых знаходзіліся свядомые беларусы, відаць па гуртках беларускіх пры унівэрсытэтах, у которых злучаецца цяпер скрозь наша моладзь. Цяпер беларускі рух прызнаецца культурна-національнай сілай усім славянствам і усе паступовые расейскіе партіі унясьлі у свае праграмы: дабівацца права беларусам на сваю мову у школе, рэлігіі і у другіх грамадзкіх арганізаціях.

Пры цяперэшніх парадках жыцьця саўсім малая карысць, калі народ хто прымусіць гвалтам у якой-нібудзь мове, напрыклад, маліцца. Трэба, каб людзі мелі сьвядомасць, любоў і пашану да мовы, як у „Нашай Ніве“ і пісалося, што трэба, каб самі парахвіяне прасілі, каб іх вучылі у цэркві і касьцеле на беларуску; каб вырабіць у беларусоў національнае самапазнаньне, трэба, каб усе свядомые людзі шырылі гэтые думкі і жывым словам і друкаваным. Як у Евангеліі сказана: „выйшоў сейбіт сеяць зерня, адны зерняты папалі на камень, другіе зьелі птушкі, трэціе папалі на добрую зямлю і прарасьлі і далі вялікі ураджай“.

У Беларусі сейбітоў прыбывае, хоць многа ешчэ камня—цемнаты, але ёсць і добрая глеба, і гэта ужо адбіваецца на развіцьці і пашырэньні беларускіх газэт і кніг, у каторых усё гусцей аддаюцца адгалоскі с самых далёкіх кутоў Беларусі.

Можэ, каб добра ведалі у Пецербурзе, якіе у нас варункі тутэйшые, то не чэпалі-б спраў мовы у навуцы рэлігіі. І пан Кассо не тлумачыў бы маніфэста 17 апрыля 1905 г. (аб навуцы рэлігіі у роднай мове), так, як ён вытлўмачыў гэта 27 акцябра 1912 г., значыць, што беларусы каталікі рэлігію павінны вучыцца па расейску, з гэтаго для нас беларусаў ёсць і будзе вялікая страта. Вядома, што у справах веры трэба вялікую дэлікатнасць; ёсць людзі у нас, каторые за сваю веру гатовы вынясьці вялікіе мукі. 300 год таму назад у Маскве пры патрыарху Ніко не тысячы праваслаўных, як яны назваліся потым стравероў не прызналі новых папраўленых кніг рэлігійных, і перэнасілі за гэта страшэнные мукі. У нас цяпер выйшла такая гісторыя: як вучэнік каталік лічыць сябе беларусам, то, па новаму тлумачэнью Кассо, ён павінен вучыцца веры сваей па расейску. Ен ня хочэ па расейску вучыцца. Для яго ёсць адзін спосаб з гэтаго выкруціцца, сказаць, што ён „паляк“, тагды яго вучаць веры па польску.

І гдзе былі беларускіе казаньня, там іх цяпер кінулі гаварыць, пачуўшы цыркуляр Кассо: „беларусы па расейску“!

Гэтае тлумачэньне закону толькі гэтымі днямі аб яўлена школам, і што з гэтаго выйдзе, скора даведаемся! Намъ баліць сэрцэ за тых беларусоў каталікоў, што цяпер пераходзяць „у палякі“, каб толькі не вучыцца малітвы па расейску.

Есць гутаркі паміж беларусамі, што пасьля Каляд будзе у Думе запрос нашчот гэтаго.

Права на родную беларускую мову—гэта ёсць права прыроднае, яснае без тлумачэньня. Пара ўжо прызнаць беларусоў за асобную нацыю, а не за матэрьял, каторы націоналісты і польскіе і расейскіе уважаюць за годны толькі для абрусеньня а з другой стараны для апалячываньня. Жыла Беларусь і будзе жыць вякі і дабьецца свайго. Тады будзе ўнукоў панаваньне:

„Там, гдзе сягодня плачэ дзед“.!

У Думе і каля Думы.

11-е заседаньне.

Ідуць далей адказы на дэклярацію правіцельства.

Мілюков (прэдседацель ка-дэцкай партіі, ад Пецербурга). Ен кажэць. што у налітыцы ёсць вялікая розніца паміж славамі і справамі. Тым часам Чацьвёртая Дума явілася нечэкана люстрам жаданьнёў народу, і прэдседацель Думы дзеля таго сказаў ня тую мову, якую падгатовілі выбарамі. Мілюков кажэ далей, што прэдседацель міністроў казаў, аб прыхільным паглядзе закону для разных націй Расеі, тым часам закон ня можэ быць толькі «прыхільным», але закон павінен быць справядлівым, роўным для ўсіх націй. А конт жыдоў можна сказаць, што выселеньня іх з мейсц, гдзе яны жывуць гадамі, і гдзе яны ужо абжыліся, гэты гвалтоўны спосаб напамінаець дзікіе средневекавые часы.

У Балканскіх справах Мілюкоў радзіць міністру заграничных спраў Сазонову, так сама чьвёрда трымацца далей, ён толькі дзівіцца чаму Расея не паставіць Турціи варункоў, што Расея маець свае асобные правы у Армэніі (турэцкай губэрніі, пагранічнай с Закаўказам). Турція прызнае правы Франціі у Сірыі і Ліване.

Некаторые націоналісты хочуць вайны, кажэ Мілюкоў, але мы памятаем больш аб расейскім мужыку, каторы цяпер галадаець у 11 губэрнях.

Ешчэ дэпутат Львов і др. вострa разбіралі палітыку правіцельства.

На 12-ым заседаньні быў унесен у Думу запрос правіцельству аб арэштах і обысках гімназістоў.

Дума распушчэна да 20 студня.

З заграніцы.

Надзеі на згоду паміж Турціей і балканскімі славянамі малые. Паміж балканскімі хаўрусьнікамі відаць, гэтак сама ёсць перэкананьне, што вайна хутка ізноў пачнецца і яе прыдзецца вясьці здвоеннымі сілами. Аб гэтым сьведчыць і тое, што Баўгары пачалі збіраць новые сілы каля Чаталджы. Баўгарская палата дэпутатоў гэтак сама стаіць за вайну. У Турціі, асабліва у ваенных кру-

Бацькаўшчына.

Бацькаўшчына, бацькаўшчына! І сэрцэ шыбка, шыбка бьецца, бытцым хочэ вырвацца з грудзей.

Во, толькі прахаць гэты лес і я убачу сваё поле, рэку, лугі, сваю вёску,—усё сваё дарагое, любое, роднае!

Усё, здаецца, усьміхаецца мне, радуецца маей радасьцю і шэпчэ:—бацькаўшчына, дарагая бацькаўшчына, і сонцэ, што коціцца за лес, і птушачкі, што пяюць у лесі. і ветрык вячорны, цёплы і ласкавы, як дыханьне любай дзяўчыны, веець мне у твар водарам пожэнь і сьпелаго жыта,

Сонцэ ужо зайшло. Я еду праз лес і мне чуваць, як пяюць бабы „жніво“, ідучы с поля. Адгалоскі коцяцца па лесі і заміраюць недзе далёка, далёка... Слоў не чуваць, толькі голас ліецца мне ў душу і напамінае нешта дужа дарагое, дужа любае, калісь то быўшае...

Але як маркотная песьня, які маркотны голас, як бы хто плачэ, галосе па сваім, без пары загубленым жыцьці. Стала цяжка, цяжка на душы і захацелося плакаць.,.

Бацькаўшчына, бацькаўшчына! Німа хіба на сьвеці нешчасьней і гаротней, як ты, мая бедная бацькоўшчына; нідзе мусі не ліецца гэтулькі сьлёз, і нідзе німа гэткіх маркотных песень, як у маей бацькоўшчыне.

Бацькаўшчына! Бедная мая матуся, прыймі мяне, твайго бяздольнаго сына, прыгарні мяне, прытулі маю буйную галоўку к сваім грудзям і я выплачу перэд табой усё сваё нешчасьце, усё сваё горкае-горэ. усе крыўды тые, што я перанёс у чужой старане.

Яна ня чуе, яна стаіць, як абмярцьвеўшы, як каменная і глядзіць, глядзіць у даль і чагосьці дажыдае... Забытая, нешчасная, гаротная яна ужо не плачэ, не галосіць, сьлёзы застыглі у вачах і бледные сасмягшые вусны нешта шэпчуць, некаго завуць

Гэто яна заве сыноў сваіх, што адвярнуліся ад сваей матусі, ад сваей беднай, сумнай, гаротнай бацькаўшчыны.

Жук-Сакалоўскі.

Шэптаў чарот.

Шэптаў чарот пад высокім дубам у шырокай затоцы рэкі...

Дзікая качка кружылася над дубам.

Месяца не было, але была відная ноч...

І стары рыбак паехаў па абшырнай, глыбокай плёсе, на чоўне душагубцы, венцер паставіць.

Бытцым маліўся высокі цёмны бор і сумна было на дзікім балоці.

Развёў я вялікае вогнішчэ на самым берэзі рэкі...

Як залатые пчолы, як песьні моладасьці, падняліся, лунаючы у высь іскры... і гасьлі адна за другой разам з маімі успамінамі сьветлай, шчасьлівай моладасьці..

Сумна было на дзікім балоці — і захацелося мне пеяць вясёлую песьню, вольную песьню. Але с таго часу, як мілая мая дзяўчына легла у халодную магілу я перэстаў пеяць... І захацелося мне плакаць – але нешта камянём станула у маім горлі... Нейкім агнём пакрыліся мае вочы і сьлёзы не пацяклі,..

І шэптаў чарот нямым голасам сваім, нямы голас магілы абхапіў іу мяне і ямзадрыжэў...

Месяца не было, але была відная ноч,

І сумна было на дзікім балоці, пад абшарам нямога, блакітнаго неба...

Змітрок Бядуля.

Абразок.

(Апавядданьне дзеда).

Даўно ужо Наста Мазалёва збіралася купіць у кірмашовы дзень абразок Св. Юрья і нарэшці, як разжылася на грошы, ды і часу было, паважна паплелася к мястэчку. Кірмаш быў у самым руху. Як ні дабівалася Наста у кнігароў абразка, хоць запалі,—не было аніводнаго; хацела ужо ісці да дому, аж бачыць, ешчэ адзін кнігар застаўся у старане і стаіць выгледаючы купца, узяўшыся у бокі.

Наста і валіць проста да яго.

— Чаго рыбачка?—пытае кнігар.

— А вось шукаю абразка св. Юрья, дужа хацелося-б мець, ці німа у васпана?

— Есць любутка.— і пачаў поркацца па шухлядах. Але як убачыў, што гэткаго німа, наважыў пакпіць з бабы і вось дастае малюнак з белым, як сьнег канём і падае.

— Добра, мой пане,—кажэ Наста—конь-то Юрья, я пазнаю, але дзе-ж сам ён?

— Як дзе?—пытае нібы здзіўлены кнігар..

— Бачыш лес?

— Бачу,

— Ну, дык ён у лес пайшоў.

— Не, не выпадае неяк без самога... Можэ у пана другі ёсць?

Ізноў пачаў рыцца кнігар і падае вядомаго усім рыцара, Бову Каралевіча, на гнядым каню і кажэ:

— Лепшага німашака і нcorrectможэ быць!

— Во, такі ёсь,—падумала Наста і заплаціўшы грошы з вясёлай мінай паплелася да дому. Але у дарозі, як разгледзіла, што конь ня белы, а гняды, варочаецца да кнігара і пытае:

— Чаму гэта, дзядзенька, конь ня белы у Юрья, а гняды?

гах, запанавала ахвота да вайны. У гэтым самым часе з Лондону, куды зьехаліся прэдстаўнікі ваюючых гасударствоў рабіць згоду, ідуць весткі, с каторых вельмі мала надзеі на згоду. Прэдстаўнікі абедзьвіх ваюючых старон ні ў чым ня хочуць уступаць. З гэтаго відаць, што калі ехалі прэдстаўнікі Турціі у Лондон рабіць згоду, то яны мелі іншае на мэці, бо як відаць з некаторых чутак, яны увайшлі у апошніе часы у патайную згоду з двумя суседнімі державамі, што: калі пачнецца вайна, то тые дзержавы дадуць помач Турціі. На сколькі гэтые звесткі праўдзівы нет ведама, але відаць нейкі грунт пад сабой маюць, бо у Турціі раптам знайшліся вялікіе грошы каторые нет ведама, адкуль узяліся. У тое, што бытцым скінуты Султан ахвяраваў Турціі, на вайну з балканскімі славянамі 40 мільёноў рублёў, палітыкі не надта хочуць верыць.

Ваеннае настраеньне проці Расеі у Кітаі не сціхае. Сабраньне кітайскіх купцоў з гор. Ханькоў, Учапа і Гонконга пастанавіло байкатаваць расейскіх купцоў. З расейска—азіяцкаго банку у Чыфу, за адзін дзень забралі паложэных там перш грошы 400 тысяч рублёў. Англійскіе газэты пішуць, што кітайскае правіцельство сабрало на граніцы Манголіі 30 тысяч войска.

Аб вясковай хуліганшчыне.

У гэтым нумэры чытачы прачытаюць у карэспанденціяхъ з Першай с Полацкаго і Дзісенскаго поветоў, аб дзікіх паступках вясковай маладзежы, аб пьянстве, аб ігрэ у карты. Аднаго нажом пакалолі, другому разбурылі лазьню, некаго пабілі ні за што ні пра што. У кожнай вёсцы 2—3 хаты гандлююць гарэлкай. Дзеля гэтай лёгкасьці дастаць у усякую мінуту дня і ночы гарэлку, людзі часта співаюцца, а пьяны дакажэ тое, што цьвярозаму і у галаву ня прыдзець. Старые людзі жалюцца, што даўней такога пьянства і распусты ніколі не бачылі і няведалі. Са ўсіх кутоў Расеі і нашаго краю пішуць тое самае. „Правые“ дэпутаты выдумалі на хуліганства новае лекарства—розгі.

Дэпутаты Маклакоў і Шынгароў тым часам доводзілі у Думе, што хуліганства завялося ня толькі на нізу... Адзін сівы, як голуб, дзядзька з Вітэбшчыны, казаў нам, што хуліганства зменшыцца толькі тагды калі пяройдуць на хутары... Нам здаецца, што прычыны распусты маладзежы гэта не сама маладзеж, а усё жыцьцё вёскі, краю гасударства.

Маладзеж ужо ня тое, што іх забітые працай, заціснутые жыцьцём бацькі і дзяды, у каторых была адна думка; пакорнасць сваей безпраўнай долі і абы як небудзь прахарчавацца да вясны. Ешчэ дзяды і бабкі нашы памятаюць, як лебяду збіралі і мешалі у хлеб, і жылі часта на граніцы з голадам.

У пячурцы трымалі пад попелам вугалі, калі трэба было агня, то раздувалі; адна бабуля мне казала, што яе пасылалі да суседзёў „на агонь“, у анучцы якой бывала, нясець агонь у сваю хату. Стары дзед с пад Сол, казаў нам у вагоне, што даўней колы былі някутые, у усім возе не было кавалка жалеза, збруі ніякай не было, толькі хамут. У Вільню ехалі такім возам не адзін дзень, як цяпер, а 3—4 дні. Цяпер ужо унукі ня ўмеюць збірацъ лебяды. Народ па вёсках пабагацеў (на агул), ядуць лепш, заработкоў больш, гаспадарка з натуральнай зрабілася гандлёвай, усё ідзець на продаж.

Усё змянілося, людзі змяніліся, але варункі жыцьця мала змяніліся.

Мужык не маець суда, бо валасны суд, гэта ня суд. Суда і праўды на вёсках німа; дзеля гэтаго німа чаго шукаць, пашаны да людзкіх і грамадзкіх правоў. Аб бязсудзьдзі па вёсках говораць ужо 7 гадоў у Думе, але: „воз і цяпер там“.

Рэлігія, школы! Адзін сьвяшчэннік казаў, што ён казаньня кажэць у цэркві, каб не кралі, ня біліся і т. д.

—„Але я ведаю, што усё роўна будуць красьці, а толькі крадучы ён будзе ведаць, што робіць грэх“.

Рэлігія, калі яна цесна звязана з жыцьцём, з бытам народу, з яго мовай, тагды яна яму ня будзе здавацца нечым-то парадным, але блізкім да душы і жыцьця.

Школы, у „Нашай Ніве“ мы некалі разбіралі, як народ глядзіць на школу.

Два вучыцелі нам доводзілі, што школа часамі бываець і шкоднай, бо яна так сама атарвана ад жыцьця, яна адбіраець усе старадаўные бацькоўскіе правілы, погляды на сьвет, а новых не ўсягды патрапіць крэпка усадзіць. А народ хочэ, каб школа ня толькі вучыла чытаць і лічыць, але, каб рабіла хлапца сумленным, акуратным і слухмяным.

Цяпер вяскова маладзеж ня ведаець куды дзець свой вольни час, німа на вёсцы ні кніг, ні хаўрусоў, ні газэт, ні народных тэатроў, німа ніякіх агульных грамадзкіх інтэрэсоў, которые падымаюць дух і робяць чэлавека вышэйшым.

А. У.

Прарок.

Сярод мавы, сярод пасьмешкаў,
Знак нейкі цісну чы к грудзям,
Ішоў прарок пешчанай сьцежкай
З навукай новаю к людзям.
Праціўвы вецер лез у вочы
І плачэм пеў, як дзіцянё,
Зьвярьё зубамі йграло ў ночы,
Днём выло ў небе груганьнё.
А ён, не знаючы граніцаў,
Ішоў хістаючысь на—ўслонь;
Агонь біў толькі із зраніцаў,
Вялікіх праўд сьвяты агонь.
Душа пылала дзіўным жарам,
Бы з зораў выснутая ніць,
Што сьвет магла-б сваім пажарам
Абвіць і к сонцу ў васкрасіць.
Ужо з сваім аклічным словам
Прарок далёка быў вядом,
Народу шмат збудзіў к дням новым,
Даў славу братнюю братом.
Аж так дасціг—аквечан хвалай
Зямлі забранай сумных хат,
Дзе царство цемры панавало,
Дзе сілу ўзяў над катам кат.
Народ змарнеўшы таго края
Свайго на’т імені не знаў,
Як непатрэбшчына якая,
Гібеў на сьвеці і канаў,
Галовы людзі пахіліўшы
Зямлю капалі, як краты,
Утапіушы ў мёртвай ночнай цішы
Усе жадання яснаты.
Прарок—пасол сьветла—ў загону
Людзей убачыўшы такіх,
Маячыць стаў ім, як шалёны,
Прарочым голасам сваім.
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
Глядзіце: прадзедавы косьці
У зямлю калісь за вас ляглі,
А вы, як збэшчэные госьці,
Пракляцьцем сталі тэй зямлі.
Дзе вашы песьні жыватворны?
Дзе ў вас пракрокі й дудары,
Што над пагібельнасьцяй чорнай
Віталі-б полымем зары?
Забылі ўсё, згубілі долю,
Зьмешалі славы цьвет з гразёй,
І запрадаліся ў няволю,
З душой і скурай счэзлі ў ёй.
Пара у рукі браць паходні,
Уставаць, ісьці, ноч разсьветляць!
Бо што ня возьміце сягодня,
Таго і заўтра вам не ўзяць.
На зло крывавым перашкодам
Скідайце ёрмы, клічцэ сход,
І дайце знаць другім народам,
Які вы сільны йшчэ народ!..
За мной, за мной, забраны людзе!
Я добрай доляй послан к вам;
І знаю, што было, што будзе,
І вас у крыўды не аддам.
Так гаварыў і з рабства клікаў
Людзей на волю той прарок,
Ждучы с трывогаю вялікай
Ад іх атказу не ў нарок.
А людзі глянуўшы на сонцэ
Атказ казалі грамадой:
— Па сколькі-ж нам дасі чырвонцаў,
Калі мы пойдзем за табой?
. . . .

Янка Купала.

Спб. 7/XII 1912 г.

МАЛІТВА.

Я бачыў: сын Яго стаяў
На пушчы і маліўся.
І словы ў гневі прамаўляў,
А твар слязмі абліўся,
— »Ах, дай мне, Ойчэ, моцных слоў!»
Маланак слоў палючых
Бо кроў мая сачыцца зноў
Із раноў тых блючых...
Дзівіся, Пане: слабы Я,
Саўсім німаю сілы,
Гарыць, баліць душа мая
— О, дай-жэ моцы Мілы!
Паглянь: паўсюдых с краю ў край
Рабунак, глуз панують.
І льецца сьмех тых чорных зграй,
І ўсё с зямлёй раўнують.
Зірні: дзе пекнасць тая, што
Надаў нам, Міласьцівы?
Тваіх правоў трымае хто,
Братэрства, згоды хцівы?
Схініся к нам Ты і абач:
— З гадзінай горш жывецца;
Цяжэе боль, мацнее плач,
Галоў ўсё болей гнецца.
Паслухай ноччу, ў дзень, Сьвяты,
Скажы маўчаці звонам,
І колькі жальб пачуеш Ты!
— Земля азвецца стогнам...
Узглянь: навокал чорны сьвет,
Прыцьмёна праўды сонцэ,
Надзеі ў людзях болей нет,
Пашлі-ж ім Абаровца.
Дык дай мне, Божэ, моцных слоў!
— Земля;б ад іх трасласяі
Баляць бо раны Мае йзноў
І кроў з іх палілася...
Пашлю тады маланкі ў люд,
У безсчасны той, брадзіці,
Блішчэць, яскравец там і тут
І праўду сонную будзіці.
Мільёны кіну пяруноў
У тых, каго я знаю,
У тых, што сочуць маю кроў
У тую чорну зграю.
Тагды ізноў, як колькі раз
На сьвеці ўжо бывала,

— Бо белы ужо даўно здох і ён цяпер на гнядым ездзіць.—Атказывае кнігар.

Мінск. **Галубок.**

Пра звон, ды гарматы.

(*Гутарка дзеда*).

У мястэчка N прівязьлі дось вялікі звон. Падзівавацца сабраліся: тутэйшы паліцэйскі вураднік, валасны старшыня, пісар і некалькі чалавек багацейшых жыхароў. Адзін жыхар па імені Юзук, шчупаючы сваімі куксатымі пальцамі прівезены звон прікмеціў:

— О, то звон, дык звон, бадай у сьвеці німа большага.

Быўшы там пад той час стары дзядзька — мікалаеўскі ваяка, вялікі аматар да лганьня, сваім хрыплым голасам загаманіў:

— Э, то ня звон!

— А што-ж гэта, скажы дзядзька, калі ня звон,—запытаўся Юзук.

— Э, што за звон гэта!

— Ну, дык, не каза-ж гэта,—нясьмела стаў спрэчацца Юзук.

— А я табе кажу—гаманіў ваяка,—што гэта, брат, па моему ня будзе звон, ды ешчэ вельмі вялікі, як вы кажэце, а гэта якраз будзе маленькі званочэк.

Усе зарагаталі...

— Ты у Маскве бываў — пытае ваяка у Юзука.

— Не.

— Цара звана не бачыў?..

— Не.

— Калі не, то і маўчы з сваім звонам. Вот я брат—кажэ ваяка—бываў у Маскве і цара-звона бачыў, вот там звон, дык звон: пад сабою умешчае 10 гарадоў, 5 вялікіх мястэчэк; 40 сёлаў. Вагі толька мае 603 пуды 1000 фунтоў, а серцэ яго важыць мільён пудоў 808 фунтоў. На загавіны, ведама, як там вядзецца: то пад агурочак, то пад капустачку — усе па чарцы, ды па чарцы і як добра наглытаюцца адразу на званіцу узлазяць сто чэлавек, становяцца 50 чэлавек з аднаго боку, а 50 чэлавек з другога і пабраўшыся за вяроўкі ківаюць, ды ківаюць серцэ звана і, якраз, на першы дзень Вялікадня, роўна а поўдні калі вытнуць у звон, а братткі вы мае!.. то ён гудзіць аж да Тройцы самой.

У гэту гутарку умешаўся старшыня і кажэ:

— І... досыць вам ужо баўтаць аб званы, вот вы лепш паслухайце, што я вам раскажу. Ешчэ як я служыў у Коўні, у маскалёх, дык у наш полк прышла папера, што прыеждж ае самы старшы генерал—смотр рабіць. Зараз салдат павыстаўлялі, панаводзілі гарматы, а генерала німа, ды німа. А нашы старшые гайсаюць, аж пот з іх цурком бяжыць—гэта адзін з іх, людцы вы мае, зірк у гармату — заржавелая, зірк у другую—заржавелая, у трэцьцю—заржавелая.

Як бачыш, паслалі салдата у горад да сальніка-купілі дзесяць хунтоў сала, і пазакасыўшы рукавы, гарматы вышмаравалі, вышмаравалі; і усё як мае быць гатова. А бегла каля гарматы, каб яна здохла, маленькая, чорнашчокая сучачка: нюх — сала пахнець, яна другі раз нюх—сала, ой сала! Яна доўга нечэкаючы, хвосьцікам віль, віль, улезла у гармату сядзіць сабе, ды ліжэ, сала, ліжэ дый ліжэ! Аж прыеждж ае генерал. Закамандаваў стрэляць з гармат. Як джарахнулі, а сучачка чорнашчокая ляціць у высі ды брэшэ, ляціць ды брэшэ, ляціць ды брэшэ.

. . . .

Так сама брэшэ, як мікалаеўскі ваяка пра маскоўскі звон, а старшыня пара гарматы.

Івенец. **Пятрукоў. М.**

Снатворны мак. *)

(*Сцэна для дзіцячых тэатроў*).

Сцэна II.

Абстава тая, што й была.

(Званочэк адзін, сядзіць на ўслоне і стружэ сабе цыганчыкам кіёчка)

Званочэк. Мак пашоў у госьці да Рожы. Як добра па брацку яны жывуць між сабою; нічога ня робяць адно другому на перакор, не зайздросьцяць, расінку і тую падзеляць паміж сабою па роўну. Люблю я гэткае брацкае жыцьцё... (*Глядзіць на неба*). Як ясна сягоньня сьвеціць сонейка. Кветачкі так і цягнуцца да яго, як дзеткі да свае мацеры. І як яно багата ды пышна адзело усіх! Наш Мак што ні дзень, то ўсё харашэе. А Рожу трудна ўзнаць,—гэткая стала чырвона ды пышна!.. Куды ня ўскінеш вокам,—усюды усё расьце, паўнее, красуецца. Хвала Сонейку за яго вяліку міласць і шчодрасць!..

Я настружу кіёчкоў, ды падапру імі слабейшые кветачкі, каб яны ад ветру не хіліліся на зямлю. (*Званочэк задумывацца, а потым пачынае сьпеваць сумную песьню. Нехта стукае у дзьверы. Званочэк атчыняе. Уходзіць ДзедЛесавік*).

Званочэк, Дзед-Лесавік.

Дзед. Божэ, памажы, хлопчэ!

Званочэк. Дзедка, мілюсенькі, гэта ты? Як-

*) Гл. № 49—50.

Настане Твэй вялікі час,
Твая засьвеціць хвала.
Малюся—дай мне гэтых слоў!
Згаіш Мяне, паможэш,
Гарыць душа, баліць ізноў...
Вялікі! дай, як можэш!

Алесь Гарун.

Марыля.

Морэ пенай акрылося
І ветры завылі—
Сьлёзанькамі аблілося
Лічэнько Марылі,..

Пашоў, пашоў, эй, за морэ
Міленькі Януля...
Ой зазнала-ж яна гора—
Бедная зязюля!

— Грымі-гудзі ты галубка
Вада сінавата!..
Тоне ў сьлёзах маё вока—
Абрыдзела хата...

Пайду, пайду ў лес зялёны—
У верас палажуся,
Хай загудуць тые звены—
Я не падымуся!

Пенай морэ аблілося
І ветры завылі—
Ценем сьмерці пакрылося
Лічэнько Марылі.

Алёна Цэпрынская.

Аб усім па троху.

Хутары. У гэтым гаду землеустраіцельные камісіі разрэзалі на хутары каля 4 міліёноў дзесяцін у 27 губэрніях, а ад пачатку разбіта на хутары, папраўлена шахаўніца на 20 міліёнах дзесяцін.

Хутары у нашым краю нават карысная рэч, але мала тлумачыцца аб гэтым лепшым способе гаспадаркі. «Наша Ніва» (у 1909 г. № 6—7) апісала паказны хутар «Бабоўню», ён разыйшоўся у 6000 экз., але гэго капля у моры. Выдаць ізноў з новымі папраўкамі кніжку аб хутарах варта было-б, але на гэта трэба апроч працы і шмат грошы. Рэч зразумелая у каго зямлі саўсім мала (1—2 дзесяціны) таму хутар крыху толькі паможэ.

У Сыбір. За 11 месяцоў 1912 году у Сыбір праехало 250 тысяч душ перэсяленцоў.

Аб голадзе на мяса. У Нямеччыне дарагоўля на мяса. Вось гарадзкіе думы вялікіх нямецкіх гарадоў выслалі людзей у Расею, каб скупляць скаціну, сьвіньней. Гарадзкіе думы самі прадаюць жыцелям „расейскае“ таннейшае, як «нямецкае» мяса. У Вільню так сама прыехалі гэтые купцы і пачалі скупляць свыньней па 250 штук у тыдзень. Цэна на кабаноў адразу падскочыла на 2 р. на пудзе.

У Пецербурзе, Маскве падаражэла і валавіна. Пачалі людзі думаць, як памагчы дарагоўлі Аказалося, першае, што у Пецербург вязуць скаціну жывой са стэпоў за Волгай, з Сыбіры, Палудня. Гэта перавозка так кепска нарыхтавана, што абходзіцца 2 рублі на 1 пуд. мясэ. Трэба было б у стэпах зрабіць скатабойні, потым тушы замаражываць у халадзільніках. (У халадзільніку мяса, яйкі, масла можэ лежаць 1—2 гады, як сьвежае). Потым у асобных вагонах-лядоўнях перавозіцца за 1,000 вёрст. Тагды гэтые 2 рублі с пуда і саскочуць. Такіе устройствы ёсць заграніцай, і тушы возяць караблямі (з Аўстраліі у Лондон. У Пецербузе ёсць такі вялізны халадзільнік У колькі этажоў. Напрыклад у Вільні некаторые купцы скупляюць у восень гусей, індыкоў, адсылаюць у Пецербург на схоў, і выпісываюць сюды па троху для прадажы. У самых лепшых рэстаранах Вільні паны ядуць індыкоў зарэзаных 6-7 месяцоў таму назад.

Каб у Вільні быў халадзільнік то з гандлю мясам, маслам край бы шмат зарабляў, цэны былі б раўнейшые.

Колькі у нас быдла? На тысячу чэлавек у Аргентыне (Палудзеная Амэрыка) выпадаець 5,709 штук скаціны, у Даніі—804 шт., у Амэрыцы—630 шт., у Швэйцарыі—380, у Францііі—367, у Вэнгрыі—351, у Аўстрыі—320, у Нямеччыне—318, у Расеі—297. Свіней на 1,000 жыцелёў: у Амэрыцы—710 шт, у Даніі—524, у Вэнгрыі—364, у Нямеччыне—341, у Аўстрыі—225, у Расеі—29.

Вялікая просьба!

Калі каму с чытачоў "Н. Н." падвернецца на вочы народная ігра (прэдстаўленьне), як: хадзьба з батлейкай, Гэродамі (Трымя Каралямі), звяздою, Царам Максымільянам, мядзьведзэм, канём, цыганамі, то вельмі просімо запісываць тэкст слова ў слова, не перэменяючы нічога, хаця-б спатыкаліся словы незразумелые. Акром тэксту апісаць асобы гэтай ігры, іх вопратку. Калі замест жывых асоб выступаюць лялькі, напрыклад у батлейцы, то апісаць лялькі іх вопратку, с чаго зроблены лялькі, ці куплены, ці у хаці зроблены. Як звезда зроблена, як мядзьведзь, як конь?

З Беларусі і Літвы.

Вільня. Судовая палата разглядала справу вучня гарадзкой школы Тэйшэрскаго, абвінавачэнаго у тым, што ён памыкаўся забіць інспэктара гэтаго вучылішча Грушу. Пасьля паманкі забіць інспэктара Тэйшэрскій хацеў пакончыць самагубствам. Судовая палата апраўдала Тэйшэрскаго.

= У Вільні хутка будзе разбірацца голасная справа аб фальшывых атэстатах на аканчэньне гімназій. Абвінавачэных дзевяцьдзесят душ, сярод іх два чіноўнікі скарыстаўшые з гэтых атэстатаў, 15 студэнтаў, 23 аптэкарскіе вучні, 11 паліцэйскіх чыноўнікоў, колькі юнкероў, колькі быўшых сэмінарыстоў каталіцкіх духоўных сэмінарый.

= Беластоцкае таварыство фабрыкантоў пастанавіло аткрыць у Беластоку, паводле новаго закону аб страхаваньні работнікоў, таварыство страхаваньня работнікоў на увесь паўночна-заходні край, гэта значыць на Беларусь і Літву. Віленскіе прамыслоўцы кажуць, што гэткая інстытуція павінна быць у Вільні, дзеля таго, што Вільня гэта цэнтр прамысловаго жыцьця Беларусі і Літвы. Каб зрабіць аб гэтым старэньня перэд міністэрствам торгу і промыслоў паехалі у Пецербург прэдстаўнікі віленскіх прамыслоўцоў.

Мінск. Многалетні арэндатар гарадзкіх вітрын для афіш, ён жэ друкар і выдавець, бытцым паступовай газэткі „Минскій Голосъ“, п. Тасьман на апошнім заседаньні думы утраціў сваю арэнду на вітрыны, каторая, як кажуць, давала яму у год 10—12 тысач рублёў даходу, а за каторую ён плаціў у гарадзкую кассу усяго толькі 750 рублёў. Арэнда вітрын здавалася заўсёды без таргоў. Цяпер, дзякуючы паступовай большасці у гарадзк. думе, арэнда вітрын, на пробу, аддадзена за 1,600 рублёў вольна-пажарнаму таварыству.

= Быўшый член 2-й Гас. Думы, член паветовай земскай управы і выбаршчык пры выборах у IV Гас. Думу, селянін Шыманскі, падаў на еп. Іоана, быўшаго упраўляючаго мінскай епархіей, сынодальную жалабу за тое, што еп. Іоан у дзень губэрнскаго выбарнаго сабраньня, у мужчынскім манастыры, пасьля малебна не дапусьціў Шыманскаго пацалаваць крыж, кажучы, што: „вы ня годны, дзеля таго, што робіце агітацію разам з нашымі ворагамі“. Ворагі гэтые, гэто скрынчэнкоўская партія.

= У меру таго, як набліжаюцца выбары у гарадзкую думу, шмат людзей страшэнна непакояцца: Між іншымі цяперэшні гарадзкі галава, каторы мае нават цэлую кампанію людзей, у тым ліку і гласных, каторые стараюцца для яго.

Відаць, хочэцца астацца «бацькам» города.

Мікола Камароўскі.

М. Лужкі, Віленск. губ. Дзіс. пав. У часе выбароў у Гас. Думу ад Язьненскай валасьці выбралі селяніна Жука с Сакалоўшчыны 152 галасамі у павет. Той прыбіраўся ужо на выбары у павет, ажно праз два тыдні прыслалі бумагу земскаму і ў той-же дзень Жука паклікалі у валасць, сьвяшчэньнік і земскі начальнік, (свяшчэньнік быў прэдседацелем на выбарах), і сказалі яму, што ён зрабіў падлог. А падлог той такі, што калі ён явіўся на выбары у валасць, то бытцым не сказаў, што прыйшоў за свайго бацьку. Тымчасам тые селяне, што былі на сходзі добра чулі, як ён сказаў, што прыйшоў замест свайго бацькі і дакінуў ешчэ, што яму 25 поўных гадоў. Земскі сказаў, каб яму не выдавалі паведамленьня ёўс паветовай выбарнай камісіі і усю гэту справу перэдаў следавацелю і яго цяпер будуць судзіць у акружнымъ судзе. Трэба ешчэ дадаць, што сьвяшчэньнік не трапіў у упаўнамочэные, бо дастаў усяго толькі 73 галасы, а гэты чэлавек тут невінават, бо сход яго выбіраў, а ня сам сябе ён вібіраў.

С—кі.

В. Сталіца, Віл. губ., Дзіс. пав. Ніколі гэта вёска ня мела добрай славы. З давён даўна, калі хто на каго меў якую злосць, то наймаў сталічан, а яны за чарку гарэлкі, ні залатоўку гатовы былі заўсёды напасьці і выбіць чэлавека. Праўда, што і с паміж сталічан здараліся людзі спакойные, справядлівые і разважные, але за благімі пашла на ўсіх аднака слава. Але даўней можна было жыць. А цяпер, што тут і ва ўсей ваколіцы дзеецце, то крый Божэ! Пашло пьянства ды буянства, якога з вякоў наша старонка не знала. Шынкароў намножылося бяз ліку-меры, што горшаго было па нашых вёсках, усё хапі-

---

жэ я рад, што угледзіў цябе!(*Лашчыцца да яго і абнімае*).

Дзед. Ну, як цябе тутака Бог гадуе?

Званочэк. Грэх што кепскае сказаць—жывецца, як найлепей; толькі надта маркочуся па табе дзедку (*Садзіцца побач на услоне*).

Дзед. Як тутака у вас усё пекна: кветак шмат і дух лёгкі ды пахучы...

Званочэк. Але, дзядусю, тут усё такое пекнае, што як узглянеш, то здаецца,—усё гэга намалевана.

Дзед. А у каго-ж ты, дзяцючок, тут жывеш?

Званочэк. У Мака, мой дзедку! Ен надта добры і ня зьдзекуецца надамною.

Дзед. Я надта рад, што ты нашоў сабе тутака добры прытулак.

Званочэк. А скажы, дзедку, што у вас робіцца там у лесі?

Дзед. У лесі у нас цяпер пайшлі, дзяцючок, вялікіе непарадкі. Дужэйшые душаць слабейшых, а слабейшые нападаюць па тых, хто слабей іх саміх. Хто хітрасьцю ды абманам жыве, а хто зладзействам ды разбоямі. Надоечы мядзьведзь з воўкам счапіліся і давай адзін другому бакі мяць. Ледзьве, ледзьве я іх разбараніў.

Званочэк. Дык ты, дзедку, і цяпер усе гамуеш буйных зьвероў?

Дзед. А штож рабіць, дзяцючок, трэба стрымоўваць іх зладзейскую натуру.

Званочэк. Дзедку, мой мілюсенькі, людзі моўляць, што ты ведаеш, што добрага і благога робіцца на сьвеці. Скажы-ж мне, мой мілюсенькі, ці угледжу я калі небудзь сваіх браткоў-нябошчыкоў...

Дзед. Пакуль жыў будзеш не пабачыш, а як памрэш, то на тым сьвеці угледзіш.

Званочэк. Ах, як жаль мне маіх брацейкоў!.. Дзедку, мой саколік (*шэпчэ*), я чуў што у цябе ёсць жывая вада, каторою можна ажыўляці нябошчыкоў. Дай, дзедку, мне хоць капельку гэтае вады, каб я мог ажывіць сваіх брацейкоў.

Дзед. Людзі, Званочэк, шмат моўляць непраўды і гэтакае вады у мяне німа. А ёсць толькі дзівадзэйные парашкі ды звонік чароўны.

Званочэк. Ось што!.. А скажы, дзедку, якую сілу маюць твае парашкі ды звонік.

Дзед. Сіла ў маіх парашкоў гэтакая, дзяцючок: як хто іх прыйме на—нач, той у сьне, як на зьяві будзе усё чуць ды бачыць; і да такога ніякі ліхадзей, або чараўнік не прыступіцца. А звонікам можна уселякіе чары ад людзей адводзіць, зачараваны сон адводзіць...

Званочэк. А-ей, як гэга усё цікава!..

Дзед. Дык ты, сакалок, прыходзь сягоньня да мяне у лес,—я дам табе гэтых парашкоў ды звонік.

Званочэк. Добра, дзедку, прыйду, дальбо,—прыйду...

Дзед. (*падымаючыся з услона*). Засядзеўся я у цябе, хлопчэ; пара ужо ісці да дому. Бывай здароў!..

Званочэк. Як жаль, што ты дзедку атходзіш!..

Дзед Дык глядзі-ж, дзяцючок, прыходзь сягоньня вечэрам да мяне; я буду чэкаць цябе на палянцы, пад густым дубам, нідалёчка ад таго мейсца, дзе ты жыў са сваімі брацейкамі (*выходзіць*).

Званочэк адзін.

Званочэк. Які гэты дзедка добры! Як шчыра я люблю яго! Ен нікога ня скрыўдзіць, не абсудзіць, нікому ганьбы не дасць. Ня тое, што чэлавека,—але мурашкі і тае ня скрыўдзіць. Кветкі, або былінкі і тых шкадуе і нікога ня стопчэ нагою. (*Садзіцца на ўслоне і ізноў пачынае стругаць кіёчкі. Нехта стукаецца у дзьверы. Званочэк атчыняе. Уходзяць: Пчэла, Матыль, Скакунец, Мурашка, Раззда і два хлопчыкі.*)

Званочэк і ўсе тые, што увайшлі.

Асва. Пахвалёны табе, малеваны панічык!..

Мурашка. Чалом бью табе, мудрагель наш, да самае сырое зямлі...

Матыль. Мы прыйшлі да цябе, срыбны Званочэк, з аднэй важнай справай!..

Пчэла. І вельмі сакрэтнай...

Скакунец. Ды надта цікавай...

Званочэк. З усей душы гатоў служыці вам, чым магу; але ня ведаю чаго вы ад мяне хочэце.

Усе. Дзякуем за добрае слова.

Мурашка Панове, вы усе малакасосы і ня ўмееце сваей мовы скіраваць на лад. Пазвольце мне выглумачыць Званочку з якой справай мы прыйшлі да яго.

Усе. Гавары, гавары, наш мудрагелька.

Мурашка. Ня буду марна траціць слоў. Пайду наўпрамік да свае мэты. (*Абярнуўшыся да Званочка*). Панічык каханы, мы агулам просім цябе вось абчым: (*шэпчэ*) як Мак будзе ноччу моцна спаці, ты пацыху упусьці нас да яго у садок і не забараняй нам, ані словам, ані дзелам узяць у яго усё, што каму спадабаецца.

Раззда. Я усе пялюсткі у яго павырываю, ды уквечу сабе касу. От будзе хараша!

Асва. Дальбо увесь сок з яго выцягну.

Пчэла. Увесь залаты пылок забяру у яго, ды аднясу у свой вулей...

Мурашка. Гэй, вы, трашчоткі, змоўкніце! (*да Званочка*). Калі ты, маладзічок каханы, ня будзеш дурнем, ды уважыш нашу просьбу, то за гэта табе дамо багатые падарункі.

Хлопчыкі (*разам*). Мы табе купім свістун за грош.

Асва. Мы с Пчалою прынясемо табе залатога пясочку дзеля забавы.

Матыль. Я місачку раннае расіцы дам.

Мурашка. Я табе адвалю цэлы бохан хлеба.

лося за шынкарства. Прадаюць гарэлку, купляюць крадзенае, пасылаюць красьці і розные гэткіе справы абрабляюцца цяпер па нова модных корчмах «с пад хвартуха». Ня можна сказаць, каб не было ужо саўсім каля нас заработкоў, ёсць і такіе і гэткіе, але народ бедны, абдзерты, бо усё ідзе на гарэлку, ды на карты. Карты каля нас гэта усё заняцьце нашых гаспадароў у вольны час у будні і у сьвяты. Рэжуцца у карты усе і старые, і малые. І німа дзіва: ніхто не працуе над нашымі селянамі, Народ і інтэлігенція у нас гэта два розные абозы, ня толькі па навуцы, але і па нацыі, па мове. Тутэйшы селянін ня верыць ніводнаму інтэлігенту, бо чуе па мове, што гэта чужые яму людзі і староніцца ад іх. Ядыны ратунак нашай вёскі у інтэлігенціі нашай роднай, беларускай, але калі-ж яна узрасьце, калі прыйдзе?!.,

Гэрманавец.

В. Юшэвічы, Мінск. губ. Слуцк пав. У гэгу вёску, разсказываюць, прыежджаў прыстаў с Капыля спаганяць нядоімкі ад аднаго селяніна, а той селянін схапіў сакеру дый даў прыставу у плечы; прыстаў пакаціўся і лежаў абамлеўшы, а хлопец таго чэлавека кінуся на вурадніка. Хлопца пусьцілі, а гаспадара звязалі і павязьлі у Капыль.

Я. Ч.

В. Ліпцы, Мінск. губ. Слуцк. пав. У гэтай вёсцы быў чэлавек каторы часта ездзіў па заработках. Раз ён наняўся вязьці тавар на станцію Замірье, і ён завёз туды тавар, а адтуль узяў дзяўчыну вязьці у Несьвіж. Прывёзшы пад лес, выняў нож с кішэні, ды і кажэ: «злазь з майго воза, ды давай грошы, а то зарэжу». Дзеўка атдала 60 рублёў і кажэ, што усе грошы. Дык ён яе апасьля ешчэ згвалтаваў. Тая дзеўка родам з вёскі Чановіч Слуцк. пав. Цяпер быў суд у Слуцку, засудзілі таго чэлавека на 12 гадоў у катаргу.

Досьведак.

Першаі, Мінск. пав. У вёсцы Канюшаўшчыне гаспадар Б. спраўляў „перазыўкі“. Так яак ён жыве нідалёка карчмы, то хлопцы гэгай вёскі упіўшыся прыблукалі няпрошэные на гэгы балёк. Білявалі доўга, а пасьля адзін хлопец М., нет ведама за што, падышоўшы да ложка, дзе лежаў бацька гэгага аспадара, пацяў яму нажом руку, раз укалоў у мякіш, а другім разам чуць не адрэзаў вялікаго пальца на руцэ, так што дактарэ кажуць, што трэба гэты палец адрэзаць саўсім. Трэба сказаць, што гэты аспадар пазваляў часта спраўляць вечарынкі у сваей хаці, дык вот чым буяны падзякавалі. У гэтай вёсцы быў і другі прыпадак. Гэтые самые хлопцы М. і два С. увідзелі, што адзін аспадар выпаліў лазню. Нарадзіліся яго выбіць у лазьні (с тыдзень таму назад яны яго выбілі у карчме, дык ён падаў у суд), але яго не засталі ешчэ у лазьні: ён быў у хаці. Дык яны развярнулі печку, вылілі ваду і падпалілі палок. Надобрые звычаі пайшлі!

Першайскі.

Полацк, Вітэбск. губ. Цяпер у расейскіх газэтах пішэцца многа аб хуліганстве (жульнічэстве) па вёсках і гаворыцца многа аб прычынах якіе гэга вызвалі, ды спосабах, як звясьці яго. Вось-жэ трэба прызнацца, что жулікоў па вёсках, ды буяноў намножылося ня толькі у Расеі, але і ў нашай забытай Богам староньцы, даўней ціхой і спакойнай Беларусі. Напрыклэд, каля нас німа вёскі, німа мястэчка дзе не было-б хэўры буяноў і разбойнікоў, а то і проста злодзіёў зложэнай з маладых хлопцоў. Даўней біліся на кірмашах і сьвятамі, німа што грэха таіць, здаралося, а цяпер што дзень. Затое жулікоў даўней не чуваць было па вёсках, а цяпер гэтаго дабра багата у нас. Прычыны далёка шукаць ня трэба, уся прычына у тайных шынках. Даўней было гусьцей корчэм, як цяпер манаполек. Але у карчму збіраліся старые і ня толькі на выпіўку, а і так сабе пагаманіць, а прыйдзе які смаркач, зара сустрэціцца з бацькам і на бацькавых, ці дзядзькавых вачах многа не набушуе, зара яго асадзяць. А цяпер, калі розные бабы пакрыёма прадаюць гарэлку, ды і ешчэ нешта, аб чым сорамна гаварыць, бязвусым смаркачом, то дзіва німа, што ні бацькі ні дзядзькі аб гэтым спачатку нічого ня ведаюць, а пасьля позна памагчы благому. Даўней у нашых беларускіх вёсках была чыстата абычаёў, а цяпер у кожнай патайный карчме і распуста за грошы. Знаю такіе вёскі, дзе па дзьве, па тры хаты ёсць у каторых матка зарабляе грошы прадаючы гарэлку, а дочкі прадаючы сябе.. Дзяцюкі, а часта і падросткі цягнуць пакрыёму са сваей хаты у гэткае балота і ўся моладзь грязьне у балоці. Вось гвёзды с каторых шырыцца хуліганства па вёсках. Рада па моему на гэга такая: назначаць вялікіе штрафы за прадажу гарэлкі пакрыёму. А пасьля трэба даць нешта у замену карчмы для народу. Добра было-б, каб абавязкова кожная вёска мела дом для забавы, нешта кштал там гарадзкіх клубоў, дзе вечэрамі збіраліся-б і старые і моладзь, пагуляць, пазабаўляцца гожа, прыстойна. Але перш наперш трэба крычаць, гаманіць усім, каб правіцельство парупілося выкарэніць па вёсках тайнае шынкарства.

Полацкі.

З усіх старон.

Арэшты гімназістоў. Нідаўна налажыў на сябе рукі адзін гімназіст, Сергеев. Яго таварышы на гроб палажылі вянок з надпісам: «Замучэнаму школай». Устужку на каторай была надпісь інспэктар зняў. Аб яго сьмерці пачалі гаварыць гімназісты па ўсіх гімназіях, бо здарэньне гэгае узялі моцна да сэрца. На яго магілу пачалі прыхадзіць сотні гімназістоў, рэалістоў, гімназістак і убіраць яго магілу кветкамі. На дзевяты дзень сьмерці сабралася грамада гэтай маладзежы, паслалі за сьвяшчэньнікам, каб памаліцца па сваім таварышу. У гэгы час зьявіліся гарадавые і выціснулі маладзеж у вароты. Колькі душ арэштавалі. Паліція пачала сачыць ці німа паміж вучэнікамі якога хаўрусу. Высачылі, што на кватэры дырэктаршы аднэй гімназіі, сын яе сабраў хлопцоў, каб пачытаць вершы расейскіх песьняроў і пагаварыць аб тым, што цікавіць маладые галовы. Вечэрам дом акружыла паліція. Усіх абыскалі, нічога такога не было знайдзена. Але іх арэштавалі і хлопцоў і дзяўчынак. У паліціі іх дапрасілі, а у 2-ой гадзіне у ночы усіх, апроч 6 пусьцілі дамоў. У тую самую ноч паліція зрабіла обыскі па кватэрах бацькоў і па клясах гімназій. Гэтые обыскі дзяцей і арэшты нарабілі гомаву ва ўсей Расеі, бо гэтаго ешчэ дагэтуль не бывала.

Новы закон. Выйшоў новы закон, па катораму газэтам забаронена пісаць аб вайсковых справах, аб папраўцы караблёў і др.

Новы цыркуляр міністра Кассо. Выйшоў новы цыркуляр міністра асьветы Кассо, катораым забараняецца дапушчаць да экзаменоў „экстэрнамі“ дзяцюкоў, увольненых без права паступіць у школу.

Сельска-гаспадарскіе школы для узрослых. Глаўнае упраўленьне землеустройства і сельскай гаспадаркі апрацавало статут для народных сельска-гаспадарскіх школ для людзей узрослых. У гэтых школах будуць папарадку вучыць сельскай гаспадаркі, а практыку рабіць узрослые вучні будуць на сваей зямлі.

Недбаласць па службе. Служачых пецербурскаго гарадзкога упраўленьня, інжэнероў Хітрово і Ганекена аддаюць пад суд за недбаласць па службе, бо выкрылі недахват колькі мільёноў пудоў гарадзкога каменаго вугля.

Збольшэньне платы вучыцелям. Міністэрство народнай асьветы гэтымі часамі апрацовывае праект закону аб збольшэньні платы вучыцелям і вучыцельніцам народных школ. Апошнімі часамі усё часьцей і часьцей даходзілі з округоў у міністэрство, скаргі, што вучыцелі дзеля малой платы кідаюць школы і гэта шкодна адбіваецца на школьнай справе. Міністэрство думае збольшыць плату да 420 руб. у год і завясьні прыбаўкі, што пяты год.

Думскіе сьвяшчэньнікі. Думскіе сьвяшчэньнікі выбралі камісію з 12 сьвяшчэньнікоў дзеля апрацаваньня закону аб пэнсіі сьвяшчэньнікам. Прэдседацелем гэтай камісіі выбран кіеўскі дэпутат, сьвяшчэньнік Трэгубов, каторы стаіць затое, каб плацілі пэнсію сьвяшчэньніку 1,200 руб. у год, дзіякону 800 руб. у год і псаломшчыку 400 руб. у год. Плата за паслугі рэлігійные, пахароны, хрэзьбіны, вясельля і інш. павінны быць скасаваны, цэркоўная земля якая ёсць пры цэрквах павінна застацца пры сьвяшчэньніках.

Суд Кулябкі. Быўшы начальнік кіеўскаго ахраннаго адзелу, Кулябко, абвінавачэный у растраце 8 тысяч руб. з грошы выданых на ахрану аўгустоўскіх леташніх сьвет у Кіеві, у часе каторых забілі Столыпіна, прызнан судом вінаватым у неакуратным дагглядзе паверэных аму грошы і падлогу без карыснай мэты і засуджэн у крэпасьць на 16 месяцоў, з захаваньнем усіх правоў.

Шчодрая ахвяра. Купец Сувіроў запісаў тэстамэнтам 200 тысяч руб. на бедных гор. Масквы, каб бедным, за працент ад гэтых грошы перэд Вялікаднем і Калядамі штогоду выдавалі падмогу.

Дарэмные страхі. Страхі перад жыдоўскімі пагромамі у Варшаві на Каляды, аказаліся дарэмнымі. Каляды у Варшаві прайшлі спакойна: на вуліцах было многа паліціі і войска.

Лодзінская губэрня. Кажуць, што будзе утворэна Лодзінская губэрня. Новая губэрня будзе утворэна с часьці Калішскай і часці Пётроўскай губ.

Сышчыкі вымагацелі. У Екацерынаслаўскі акружны суд паступіў аб-

---

Званочэк. Панове, ваша гутарка збэнтэжыла мяне і цяжкім камянём ляглі на мае сэрцэ! Вы хочэце падбіць мяне на цяжкі грэх... Не, прыяцелі, я не загублю сваей душы. Я служыў верна Маку, так і буду служыці. Чыстым я радзіўся, чыстым і умру... Выбачайце, панове, больш нам не абчым гаварыці... (*Усе апрыч Званочка, збіраюцца разам і аб нечым раюцца*).

Мурашка (*да Званочка*). От што, месяц ты наш ясны, за тваю турбацію мы згаварыліся даць табе падарунак, якога ня тоэ што ты, але і бацька твой у сьне не бачыў: Мы дамо табе жывой вады...

Званочэк. (*у вялікай радасьці*). Вы здабудзеце для мяне жывой вады, катораю я магчыму ажывіці сваіх нябошчыкоў брацейкоў!.. І гэта праўда? Ай-ей, як я рад!.. Добра, панове, ніхай будзе па вашему. Зраблю усё, што вам трэба.

Усе (*разам*). Ой, якая вялікая радасць! Гойгой мілы дзяцючок!.. Дзякуем табе...

Мурашка. Чаго пажадалі, таго й дачэкалі.:. Дзякую табе! А за падарункамі прыйдзеш тагды, як ён у нас будзе... (*Усе кланяюцца і атходзяць*).

Званочэк адзін.

Званочэк (*задумаўшыся*). Папаўся у вялікі грэх... Які я стаў паганы, ды абрыдлівы. Не стрымаўся: здрадзіў Мака. Сабака і той верна служэ свайму гаспадару, а я... (*Паціху плачэ, а потым гледзячы на сонейко гаворыць сам да сябе*). Яснае сонейка! ты ужо адыходзіш на спакой начны і атдаеш свае апошніе ласкавые ўзгляды цэлай зямлі. Паглянь на мяне, сіраціну адзінокаго, ды навучы мяне, неразумнаго, як выбіцца с цяжкога грэху. (*Задумываецца моцна, а потым схапіўшыся кажэ*). Бач, якая шчасліва мысьль мне прыйшла у цям!.. Пайду да лесавога Дзеда, вазьму у яго чароўных парашкоў і дам іх перад сном Маку. Ад гэтых парашкоў ён будзе у сьне, як на яві усё чуць і бачыць і калі яго яны захочуць скрыўдзіць, то ён недасцца, ён абароніцца. Хвала Сонейку, што яно дало мне здогад, як вырагавацца ад найстрашнейшаго у сьвеці грэха—здрады. Калі яны захочуць Маку зло зрабіць, то ён спазнае толькі якіх мае прыяцелёў і застыдзіць іх... Іду да ляснога Дзеда, ён мяне вывядзе з бяды. Бывайце здаровы, мае кветачкі... (*Кланяецца і выходзіць*).

Заслона.

Сцэна III.

Абстава тая, што была. Вечэр. Мак размаўляе з Рожаю. Званочэк зьбірае с кветак расу на вячэру для Мака.

Рожа — Мак.

Рожа. Мінуўшай ночы мне сьніўся надта цяжкі сон.

Мак. А я заўсёды вельмі моцна сплю і ніякіх сноў не бачу.

Рожа. Я, бач, заўсёды дрыжу за сваё жыцьцё і с таго надта баязліва сплю.

Мак. А што-ж табе, пахуча Рожа, сьнілося?

Рожа. Мой сон быў надта страшны і меў стычнасць с табою, сусед.

Мак. Ахцямне! Раскажы, суседка. Мяне вельмі цікавіць твой сон.

Рожа. Нанач ня сьлед было-б і гаварыць пра гэткіе страхі. Але ніхай на гэты раз будзе, як ты бажаеш.

Мак. Кажы, кажы, суседка, буду слухаці...

Рожа. Здавалося, што стаіць надта цёплая весна. Мы с табою, гэдак, як і цяпер, сядзелі тутка у садку ды абчымсці гутарылі. С цёмнаго неба на нас глядзелі дзеткі сонейка — ясные зоркі. З далёкаго поўдня нясьліся сюды ціхіе вецярці, ды ласкава абвеваючы нас, шэпталі нам свае чароўные казкі. Паміж нас густымі хмаркамі клубіліся запахі маладой вясны. Срэбная раса сваім халадком сьвяжыла нас. Мы с табою былі зусім здаволеные, шчасьлівые... Потым, не табе гаворучы, напалі на нас нейкіе страшные мары і, абступіўшы, пачалі здзіраць з нас нашы апраткі... Я надта спалохалася і зразу прачхнулася.

Мак. Але, суседка, ты надта брыдкі сон бачыла Адным толькі можна сябе пацешыці, што снэ надта рэдка збываюцца.

Рожа. Гэта праўда... Але усё-такі, суседзе, трэба асьцерэгацца.

Мак. У мяне ёсць шчыры служка—Званочэк.

Рожа. Не даверайся Мак: бывае, што нашы першые прыяцелі атдаюць нас у рукі нашых ворагоў.

Мак. Сягоньня у цябе, суседка, у галаве надта нудные думкі.

Рожа. Сэрцэ маё чуе, нешта нядобрае. (*Устае*). Пара мне да дому. Бывайце здароў, сусед!.. (*Выходзіць*).

Мак. З Богам... Ніхай табе Бог пашле вясёлые думкі, ды шчасьлівые снэ...

Званочык — Мак.

Званочэк сыпле у місачку з расою парашкі, што прынёс ад дзеда Лесавіка і размешаўшы падае гэту страву Маку.

Мак (*есць і кажэ*). Якая смачная страва! Сцюдзёная раса дадае мн сілы, падымае у галаве добрые думкі, вясёлые пачуцьця. (*Звертаючыся да Званочка*). А чаму гэта ты, хлопчэ, не вячэраеш?

Званочэк. От зараз, паночку, і я буду...

Мак. А чаму ты сягоньня гэтакі хмурны; ці не ўвязалася да цябе, хлопчэ якая напасць?..

Званочэк. Не, паночку... Крыху нездаровіцца;